

Dezvoltarea durabila a oraselor: noi concepte europene

Alexandru-Ionut PETRISOR, doctor în ecologie

Într-un articol publicat în 2003 în „Tribuna Constructiilor” aratam ca *dezvoltarea durabila*, definita dintr-o perspectiva teoretica de dr. Gro Harlem Brundtland, prim-ministru al Norvegiei si Presedinte al Comisiei Internationale pentru Mediu si Dezvoltare, în raportul intitulat „Viitorul nostru comun” (1987) ca *dezvoltarea care permite satisfacerea necesitatilor prezente fara a compromite abilitatea generatiilor viitoare de a-si satisface propriile necesitati*, a fost redefinita în mod pragmatic, cu accent asupra planului politic, în documentele Conferintei Natiunilor Unite pentru mediu si Dezvoltare de la Rio de Janeiro (1992) ca *integrare a politicilor de mediu în politicile de dezvoltare economica si sociala la nivel local, regional si global într-o maniera holista*” [5].

În interpretarea acestei definitii, accentul a cazut în decursul celor aproape doua decenii scurse de la Raportul Brundtland sau Conferinta de la Rio, pe aspectele legate de mediu, abordate separat de cele socio-economice. Într-un interviu recent, Gro Harlem Brundtland a aratat ca desi *definitia dezvoltarii durabile ramâne aceeași, [...] omenirea înțelege astăzi mult mai bine pilonii economici, sociali si ecologici ai dezvoltarii durabile, si cum sunt acestia conectati în mod intrinsec*” [1]. Altfel spus, conceptul-cheie al definitiei este cel de **integrare** a aspectelor economice, sociale si ecologice.

În plan economic se vorbește despre eco-eficienta activitatilor economice, înțelegând prin aceasta omniprezenta aspectelor de mediu în procesul de evaluare a eficientei ciclurilor de investitii, productie si consum, si dorinta de a evita greselile din trecut, prin care a fost sacrificata natura pe termen lung pentru obtinerea unui profit imediat. La întrunirea Consiliului Europei de la Lisabona (2000) a fost recomandata reorientarea economiei catre competitivitate si sectoarele bazate pe cunoastere [12], un plan de actiune fiind propus la Conferinta Ministrilor Europeni (Varsovia, 2000) [7] si definitivat în cadrul întrunirii Consiliului Europei de la Göteborg (2001) [11]. Documentul a fost modificat în 2005 de Comisia Europeana, dupa adoptarea în 2004 a *cadrlui legal pentru reforma politicilor de coeziune*”, urmarindu-se stimularea cresterii economice si a competitivitatii într-o Europa largita prin aderarea noilor state.

În plan social, dezvoltarea durabila presupune compatibilizarea dintre eficienta economica si profit, ca atribute ale pietei concurentiale, cu justitia si echitatea sociala, printr-o justa repartitie a beneficiilor rezultate din activitatile de protectie a mediului. La nivel international, Conferinta de la Rio a aratat ca este de datoria tarilor bogate sa ajute tarile sarace sa iasa din acest cerc vicios. Acest lucru a fost solicitat înca de la summitul Natiunilor Unite de la Stockholm (1972), când tarile sarace au combatut tezele Clubului de la Roma, considerându-le ca pe o expresie a intereselor egoiste ale tarilor dezvoltate, si solicitând acestora sa reduca nivelul emisiilor poluante si consumul de resurse [8]. Prioritatile dezvoltarii durabile au fost reanalizate si în cadrul lucrarilor summitului Natiunilor Unite de la Johannesburg (2002), în cadrul caruia accentul a cazut pe agenda sociala, în particular pe eradicarea saraciei, problemele sanitare si sanatate [17].

La nivel european, aceste dimensiuni ale dezvoltarii durabile au fost abordate din perspectiva spatiala, iar abordarea diferitelor probleme economice, sociale si ecologice s-a focalizat pe regiunile urbane, prin declararea proiectelor urbane ca fiind eligibile pentru finantarea din fondurile structurale europene, prin initierea de noi programe care se adreseaza în mod special regiunilor urbane si prin comunicarea „Spre o strategie tematica asupra mediului urban”, prin care se urmaresc promovarea concentrarii urbane, reducerea presiunii fenomenelor de sub-urbanizare, prevenirea extinderii necontrolate si diminuarea suprafetei terenurilor agricole adiacente exploatate de orase. De asemenea, activitatile de consolidare a oraselor si rationalizare a modelelor de locuire trebuie sa fie, conform noilor cerinte europene, mai eficiente din punct de vedere energetic, utilizând în mod preferential transportul public în detrimentul folosirii autoturismelor personale [16].

Din initiativa Marii Britanii a avut loc la Bristol în perioada 6-7 decembrie 2005 *Întâlnirea Informala Ministeriala*” având ca subiect **comunitatile durabile**, definite ca *regiuni în care locuitorii acestora doresc sa traiasca si sa lucreze, atât în prezent, cât si în viitor*” [18]. Concluziile

întâlnirii de la Bristol sunt reflectate în „Acordul de la Bristol” sub forma a opt caracteristici pe care ar trebui sa le îndeplineasca o comunitate pentru a fi considerata durabila:

- ✓ **Active, cuprinzatoare si sigure:** cinstea, toleranta si coeziunea sunt atribute ale comunitatii, pastrându-se cultura locala si activitatile specifice acesteia;
- ✓ **Bine administrate:** participarea, reprezentarea si conducerea sunt bazate pe principiile eficientei si incluziunii;
- ✓ **Bine conectate:** retelele de transport si de comunicatie asigura accesul la locurile de munca, centrele de educatie si formare, centrele sanitare si la alte servicii;
- ✓ **Cu servicii publice dezvoltate:** servicii publice si private care satisfac necesitatile publicului si sunt accesibile tuturor;
- ✓ **Cu o constiinta ecologica dezvoltata:** asigurarea spatiilor destinate locuirii respecta normele de protectie a mediului;
- ✓ **Infloritoare:** economia locala este în plin avânt, diversificata si bazata pe inovatii;
- ✓ **Bine proiectate si construite:** cadru natural si construit de buna calitate;
- ✓ **Echitabile pentru toti:** incluziunea celor din alte comunitati, atât în prezent, cât si în viitor.

Aceste principii sunt strâns legate de alte concepte importante ale abordarii spatiale europene. Astfel, Noua Carta de la Atena reflecta conceptul de **coeziune teritoriala** aratând ca **orasul coerent** (conform Dictionarului Explicativ al Limbii Române din 1998, „format din elemente strâns legate (si armonizate) între ele; încheat”) rezulta dintr-un întreg ansamblu variat de mecanisme de coerenta care actioneaza la diferite scari; atât din elemente de coerenta vizuala si fizica ale constructiilor, cât si din mecanisme de coerenta între diversele functiuni urbane, retelele de infrastructura si utilizarea noilor tehnologii de informatie si de comunicare [13].

La nivelul teritoriului, coeziunea este asigurata de existenta unei structuri **policentrice**. ESPON (abreviere a *European Spatial Planning Observation Network, Reteaua Europeana a Observatorului de Amenajare a Teritoriului*) defineste **sistemul urban policentric** ca pe o organizare spatiala de orase caracterizata prin diviziunea functionala a muncii, integrare economica si institutionala, si cooperare politica [9], aratând ca notiunea de **structura policentrica** se bazeaza pe doua tipuri de aspecte: **morfologia** teritoriului (numar de asezari umane, ierarhia si distributia acestora) si **relatiile** (fluxuri si cooperari) dintre elementele (asezarile umane) prezente în acest teritoriu [10].

Agenda Urbana a Uniunii Europene [15] permite implementarea politicilor legate de:

- ✓ **Mediu**, regiunile urbane fiind surse majore de poluare, dar si regiunile cele mai afectate de impacturile activitatilor umane; orasele în care mediul este protejat (eficiente din punct de vedere energetic, cu apa curata, aer curat, spatii deschise accesibile si în care se poate locui) contribuie la realizarea obiectivelor de mediu ale Uniunii Europene;
- ✓ **Coeziunea socio-economica**, deoarece dezechilibrele nu sunt doar nationale si regionale, ci se produc la diferite scale, inclusiv la cea a diferitelor zone functionale urbane, a oraselor si a regiunilor urbane; disparitatile economice pronuntate reprezinta obstacole în calea succesului economic al Uniunii Europene, în mod independent de marimea regiunii în care apar; în acelasi timp, orasele au un rol central ca motor de dezvoltare si propagare a dezvoltarii în regiunile înconjuratoare, motiv pentru care obiectivele legate de coeziunea economico-sociala cuprinse în agenda de la Lisabona trebuie sa fie abordate la nivel local;
- ✓ **Cresterea, ocuparea fortei de munca si inovatia**, ca o alta parte a agendei de la Lisabona, orasele fiind centre privilegiate, din care inovatiile se raspândesc în diferitele sectoare economice; concentrarile urbane faciliteaza aparitia de noi idei si aparitia de noi activitati economice esentiale pentru dezvoltarea cu succes a economiei bazate pe cunoastere.

Ca urmare a întâlnirii Comitetului Ministerial Informal de la Bristol s-a decis înfiintarea unui grup de experti ai statelor membre, Bancii Europene de Investitii si Comisiei Europene. Pe 22 martie 2006 a avut loc la Luxemburg o prima reuniune a grupului, în cadrul careia s-a aratat ca reorientarea gândirii spatiale conform acestor principii determina aparitia unor noi cerinte economico-sociale si de mediu la care orasele se adapteaza printr-un proces de ajustare si remodelare denumit **regenerare urbana**, în care politicile de locuire joaca un rol critic [2]. În aceasta definitie, regenerarea urbana este

privita ca un proces de **remodelare**, dar alti autori o definesc ca **îmbunatatire** a conditiilor de viata dintr-un oras [4].

În practica europeana, regenerarea urbana porneste adesea de la un eveniment de importanta internationala (gazduirea Jocurilor Olimpice de orasele Atena, Torino sau Londra) sau locala (Carnavalul Verii din Castleford, Anglia). În ambele situatii, data fixa a acestui eveniment constituie o garantie a finalizarii la timp a proiectelor (desi, de exemplu, în cazul Atenei, acest deziderat a fost realizat cu dificultate), diferenta fiind ca în cazul evenimentelor internationale, proiectele de regenerare nu sunt neaparat dezvoltate în conformitate cu interesul locuitorilor, motiv pentru care uneori nu sunt viabile pe termen lung [4], în timp ce evenimentele locale asigura constientizarea si asumarea unei anumite identitati a asezarii [6], crescând sansele de succes ale proiectelor de regenerare urbana legate de evenimente specifice comunitatii respective. Toate exemplele europene demonstreaza importanta implicarii populatiei locale ca partener în proiectele de regenerare urbana [3].

În România, Planul National de Dezvoltare [14] prevede ca promovarea cresterii economice sa se bazeze pe „*asumarea principiilor dezvoltării durabile pentru asigurarea unei administrari eficiente a resurselor, managementul mediului, includerea tuturor grupurilor în dezvoltarea societatii, precum si o dezvoltare spatiala echilibrata si complementara*”. **Dezvoltarea spatiala** are ca obiectiv „*afirmarea identitatii regional-europene a României de releu între nord-sud si est-vest si de conector inter-continental*”, prin:

- ✓ Racordarea la reseaua europeana si intercontinentala a polilor si coridoarelor de dezvoltare spatiala,
- ✓ Structurarea armaturii urbanizarii prin dezvoltarea echilibrata a retelei de localitati urbane,
- ✓ Afirmarea solidaritatii urban-rural adecvata diferitelor categorii de teritorii,
- ✓ Valorificarea patrimoniului natural si cultural.

Bibliografie

1. H. C. Bugge, L. Watters, A Perspective on Sustainable Development After Johannesburg on the Fifteenth Anniversary of Our Common Future: An Interview with Gro Harlem Brundtland, Georgetown International Environmental Law Review, vol. 15, pag. 359-366, 2003
2. G. Clark, The UK: Glasgow social housing stock transfer, prezentare în cadrul Reuniunii Grupului de Experti în împrumuturi acordate comunitatilor durabile de Banca Europeana de Investitii, Luxemburg, 2006
3. H. Loftus, Practici de regenerare urbana în Marea Britanie, prezentare la British Council, Bucuresti, 2006
4. F. Manson, Practici de regenerare urbana în Marea Britanie, prezentare la British Council, Bucuresti, 2006
5. A.-I. Petrisor, Dezvoltarea durabila: definitii si istoric, Tribuna constructiilor, 2003, nr. 221, pag. 19
6. S. Wigglesworth, Practici de regenerare urbana în Marea Britanie, prezentare la British Council, Bucuresti, 2006
7. *** Conference Conclusions of the European Ministerial Conference: Information Society- Accelerating European Integration, 2000, pag. 1-3
8. *** Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment. United Nations, Stockholm 1972, pag. 1-5
9. *** ESPON 1.1.1. Third interim report. The role, specific situation and potentials of urban areas as nodes in a polycentric development. Nordic Centre for Spatial Development, 2003, pag. 3
10. *** ESPON 111. Potentials for polycentric development. Final Report. Nordic Centre for Spatial Development, 2005, ISBN 91-89332-37-7, pag. 3
11. *** Göteborg European Council. Presidency Conclusions. SN 200/1/01 REV 1 EN, 2001, pag. 1-16
12. *** Lisbon European Council. Presidency Conclusions. DOC/00/8, 2000, pag. 1-15
13. *** Noua Carta de la Athena – 2003 – Partea A, traducerea de A. Dan si S. Popescu Criveanu, Monitorul Registrului Urbanistilor din România nr. 4, 2005, pag. 12
14. *** Planul National de Dezvoltare 2007-2013. Guvernul României, 2005, pag. 227, 231
15. *** Sustainable Cities. Financing Sustainable Urban Development: the EIB Group approach. Ministerial Meeting on Sustainable Communities in Europe, Bristol, 6-7 December 2005. European Investment Bank, 2005, pag. 4
16. *** Sustainable Urban renewal. European Investment Bank, 2005, ISBN 92-861-0367-0, pag. 4
17. *** The Johannesburg Declaration on Sustainable Development: From our Origins to the Future. Draft political declaration submitted by the President of the Summit. Agenda item 13. Political document A/CONF.199/L.6/Rev.2. United Nations, 2002, pag. 1-4
18. *** UK Presidency. EU Ministerial Informal on Sustainable Communities. Policy Papers, 2006, Office of the Deputy Prime Minister: London, ODPM Publications, pag. 12